

Dogodek v malem mestu

Prim. Matjaž Lunaček

Naslov tega prispevka je točen in netočen hkrati. Takoj razložim zakaj. V mislih imam strokovno srečanje v organizaciji Združenja psihiatrov Slovenije, ki je potekalo v Psihiatrični bolnici Idrija pod vodstvom njenega direktorja mag. Marka Pišljara in dr. Vlaste Meden Klavora, njegova tema pa je bila »Ustvarjalnost in duševne motnje«. Kje torej netočnost. Prvič: dogodek ni tekel v mestu, temveč na griču nad njim, kamor dospesh po strmi vijugavi cesti v prvi avtomobilski prestavi. Na vrhu te čaka obsežen sklop poslopij, zgrajenih za vojaške namene v času osvajalske fašistične Italije. Menda je bila to največja »caserma« v tem delu Evrope, saj je bilo v njej nastanjenih nad 2500 vojakov in oficirjev. Vredno je omeniti, da je bil v njej okrog leta 1930 visoki častnik Carlo Pasolini, oče slovitega italijanskega pesnika, pisatelja in cineasta Pier Paola Pasolinija, in deček je tam preživel dve leti svojega otroštva, kar se je odrazilo tudi v njegovih poeziji. Drugič: Idrija je resda po številu prebivalcev malo mesto, a po svojem pomenu je velika, v mojih očeh tako velika, da jo brez posebnega razloga obiščem vsaj enkrat letno, kot to napravim tudi z mestom Celje. Kot je Celje pomembno po svojih knezih, edinih na območju Slovenije, tako je Idrija poznana po svojem, zdaj že davno ne več delujočem rudniku, ki je imel na celotno slovensko kulturo tolikšen vpliv, da mu redko najdemo enakega. Če samo pomislimo na njihovo bolnišnico, gledališče, gimnazijo! Kraj v ozki grapi, široko odprt v svet s svojo posebno omiko in bogato simboliko, ki je skoraj brezkraina, kot je pokazala spremljajoča razstava v galerijskih prostorih Psihiatrične bolnišnice avtorja Nandeta Rupnika, ki je tam deloval cel svoj delovni vek predvsem kot likovni terapevt. S tem sem se že približal vsebini srečanja, ki je zadevala prav ustvarjalnost ljudi z duševno motnjo. Srečanje naj bi s svojim uvodnim referatom otvoril psihiater primarij Jože Felc, ki je bil 32 let direktor in strokovni direktor bolnišnice. Tako se je spojil z delom tega velikega organizma, da je postal sinonim zanj. Primarij Felc je bil primer takega vodje, da mu ni bilo težko

slediti, saj je združeval tako priljudnost kot veliko zavzetost do vseh, ki so ga obkrožali. Ker je primarij Felc nekaj pred tem umrl, se je srečanje spremenilo hkrati v posebno poslovilno počastitev. Njegov prispevek je tankočutno predstavila njegova dolgoletna spremljevalka žena Alenka. Sledilo je večje število prispevkov, ki so pokrili široko področje človekove ustvarjalnosti od zelo pomembnih etičnih vprašanj, ki se postavljajo okrog lastništva likovnih del, ki nastajajo znotraj psihiatrične bolnice (prim. Andrej Žmitek) do posebnih specifičnih poglavij ustvarjalnosti pri shizofreniji (doc. dr. Borut Škodlar), demencah (mag. Marko Pišljar). Širši okvir je srečanju dala dr. Meden Klavorova, ki je razpravljala o ustvarjalnosti in umetnosti ter ju skušala razlikovati. Zelo pomemben praktičen del je prikazala likovna terapevtka mag. Ajda Perme, ki je spremljala razvoj otroka v likovni terapiji. Prikazana je bila tudi raziskava glede uporabe barv pri skupinah ljudi z različnimi duševnimi motnjami (Darja Peternel) ter pregled poti likovne ustvarjalnosti bolnikov v Psihiatrični bolnišnici Idrija (Nande Rupnik). Srečanje ni ostalo brez interdisciplinarnega obeležja, saj je prof. dr. Zvezdan Pirtošek spregovoril o ustvarjalnosti s stališča možganskih struktur in teorij o nastanku umetnosti sploh. Prispevki so bili vsi po vrsti dobri, celo zelo dobri, a brez originalnosti, kot da bi se avtorji zbal, da bodo preveč podobni svojim bolnikom, če bodo izrekli kakšno nepričakovano ali nenavadno misel. Od tega nekoliko odstopata le Permetova in Pirtošek.

Ob srečanju je že bila pripravljena monografija, ki pa ne vsebuje le referatov, prebranih na Srečanju v Idriji, temveč tudi prispevke, ki so nastali na prvem tovrstnem srečanju, ki je potekalo leto dni prej v dvorani Krke v Ljubljani. Takratne teme so bile: Likovni izraz: okno v otroško dušo (prof.dr. Martina Tomori), Rojstvo in smrt podobe v možganih (prof. dr. Zvezdan Pirtošek), Motnje razpoloženja in kreativnost (prim. Andrej Žmitek), Psihopatologija v likovni umetnosti (mag. Ajda Perme) ter Zgodovina slik v psihiatriji, zgodovina psihiatrije v slikah (dr. Vlasta Meden Klavora). Monografiji je pridana še paleta portretov spremljajoče razstave portretov izpod čopi-

ča oseb z duševno motnjo. Tako je nastala obsežna in bogata knjiga, ki jo je založila Psihiatrična bolnišnica Idrija v 600 izvodih ob sponzorstvu Tovarne zdravil Krka. Gre za estetsko dovršeno publikacijo, ki vsebuje zanimivo branje tako specialistom kot tudi drugemu ukemu bralstvu. To ni lahko branje, a vseskozi tako, da ostaja razumljivo in bralcu prijazno. To je tudi aktualno branje, saj je ustvarjalnost oseb z duševno motnjo čedalje bolj v ospredju raznovrstnih razprav in število teh prispevkov neprestano raste, morda tudi zato, ker se v današnjem sekulariziranem svetu, polnem nepovezanih fragmentov, ljudje čedalje lažje istovetijo s tem, kar jim s svojiskim izrazom ponujajo osebe z duševno motnjo. Upati je, da se bodo take manifestacije še dogajale, saj pomembno prispevajo k temu, da se razblinjajo predsodki v zvezi z duševnimi motnjami, s tem da pokažejo njihovo neohromljujočo stran, kar ustvarjalnost vsekakor je.